הַסֵּדֶר שֶׁהֵם שְׁנוּיִים. הַגָּהּ: וְאִם אֵין לוֹ (מד) אֶחָד מֵאֵלּוּ הַיְרָקוֹת, (מה) *יִקַּח לַעֲנָה (מו) אוֹ שְׁאָר יָרָק (יד) מַר (אגור (סי׳ תתג)). וַחֲרֹסֶת (מז) יַעֲשֶׂה עָב זֵכֶר לַטִּיט, וְאַחַר כָּךְ נוֹתְנִין בּוֹ (מח) מְעַט (טו) חֹמֶץ אוֹ יַיִן אָדֹם זֵכֶר לַדָּם (טור). וְעוֹשִׂין הַחֲרֹסֶת מִפֵּרוֹת שֶׁנִּמְשְׁלוּ בָּהֶם יִשְׂרָאֵל (תוספות פרק ערבי פסחים (קטו. ד״ה כ׳ריך)) (מט) כְּגוֹן תַּפּוּחִים, תְּאֵנִים, אֱגוֹזִים, רִמּוֹנִים, שְׁקֵדִים, וְנוֹתְנִין עָלָיו תְּבָלִין, כְּגוֹן קִנָּמוֹן וְזַנְגְּבִיל (נ) הַדּוֹמִים (טז) לְתֶבֶן שֶׁהָיוּ מְגַבְּלִין בּוֹ הַטִּיט (טור): ו (יז) [פ]**נוֹטֵל יָדָיו** (נא) **לְצֹרֶךְ טִבּוּל רִאשׁוֹן,** (נב) **וְלֹא יְבָרֵךְ עַל הַנְּטִילָה.** [צ]**וְיִקַּח מֵהַכַּרְפַּס** (יח) (נג) *[ק]**פָּחוֹת מִכַּזַּיִת וּמְטַבְּלוֹ** (נד) **בְּחֹמֶץ** (נה) **וּמְבָרֵךְ בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה וְאוֹכֵל,**

פ צִיַּנְתִּיו בְּסִימָן קנ״ח סָעִיף ד׳. צ שָׁם בַּגְּמָרָא (קי״א) [קי״ד] (ע״א). ק הָרֹא״ש שָׁם (סי׳ כה), ר״י (קטו. ד״ה והדר) וּשְׁאָר פּוֹסְקִים וּתְשׁוּבוֹת מַהֲרִי״ל (סי׳ כה וסי׳ נח אות ב), כְּדֵי לְאַפּוּקֵי נַפְשֵׁיהּ מִפְּלוּגְתָא דְּפוֹסְקִים בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה.

בְּאֵר הֵיטֵב

מָרוֹר שֶׁעָרֵב עָלָיו בְּיוֹתֵר, וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ כְּלָל, עַל כָּל פָּנִים יֹאכַל מְעַט אוֹ יִלְעַס בְּפִיו לִזְכֹּר טַעַם מְרִירוּת, בְּלֹא בְּרָכָה, וְרָאוּי לִדְחֹק עַצְמוֹ בְּכָל יְכָלְתּוֹ אַף אִם יִכְאַב עָלָיו, לְקַיֵּם מִצְוַת חֲזַ״ל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן תע״ב סָעִיף י׳: (יד) **מַר.** וּמִכָּל מָקוֹם אַף שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּעִנְיָן אַחֵר, עַל כָּל פָּנִים אֵין לְבָרֵךְ רַק עַל אֵלּוּ הַמִּינִים דְּקֶחָשִׁיב בְּמַתְנִיתִין (לט.), וְכֵן הַסְכָּמַת הַשַּׁ״ךְ וְהַמָּגֵן אַבְרָהָם (ס״ק טו). חֹק יַעֲקֹב (ס״ק כד): (טו) **חֹמֶץ.** וּפֶסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, צָרִיךְ לִתֵּן הַמַּשְׁקֶה בּוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְאִם שָׁכַח יֵשׁ לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי שִׁנּוּי, דְּהַיְינוּ שֶׁיִּתֵּן הַמַּשְׁקֶה תְּחִלָּה תּוֹךְ הַכְּלִי וְאַחַר כָּךְ יָשִׂים בּוֹ הַחֲרֹסֶת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל סִימָן שכ״א סָעִיף ט״ז, וְכֵן כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (ס״ק טז). וְעַיֵּן שָׁם בַּשַּׁ״ז סָעִיף קָטָן (י׳) [י״א] דְּאוֹסֵר לִתֵּן טְחִינַת מַצָּה אֲפוּיָה לְעָרְבוֹ עִם יַיִן אוֹ מֵי דְּבַשׁ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ עַל יְדֵי שִׁנּוּי, וְאֵין דְּבָרָיו מֻכְרָחִים, גַּם הָעוֹלָם אֵין נִזְהָרִים בָּזֶה. חֹק יַעֲקֹב (ס״ק כו): (טז) **לְתֶבֶן.** וְלֹא יְדוּכָן הֵיטֵב, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ אֲרֻכִּין. בֵּית יוֹסֵף (סוד״ה ואלו ירקות): ו (יז) **נוֹטֵל.** דְּכָל שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה צָרִיךְ נְטִילָה. וְכָתַב הַשַּׁ״ז (סק״ו), מִכָּאן יֵשׁ תּוֹכֵחָה מְגֻלָּה לְאוֹתָם שֶׁאֵינָם נִזְהָרִים בְּכָל הַשָּׁנָה לִטֹּל יְדֵיהֶם לִדְבָרִים שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה, דְּמַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַיָּמִים שֶׁבַּשָּׁנָה, וְאִם בָּא לְטַהֵר עַצְמוֹ טְפֵי בְּלַיְלָה זוֹ, עַל כָּל פָּנִים הֲוָה לֵיהּ לְהִזָּהֵר גַּם כֵּן בִּימֵי הַתְּשׁוּבָה, אֶלָּא שֶׁאֵין כָּאן רַק חֶסְרוֹן זְהִירוּת וְאֵינָם מְדַקְדְּקִים לְהַשְׁוּוֹת מִדּוֹתֵיהֶם. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְהַלֶּחֶם חֲמוּדוֹת בְּפֶרֶק כָּל הַבָּשָׂר (חולין פ״ח, דברי חמודות אות מא) כָּתַב דְּהָעוֹלָם נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לִטֹּל וְיֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמֹכוּ, שֶׁהַתּוֹסָפוֹת (קטו. ד״ה כל) סוֹבְרִים כֵּן, וְכֵן כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם סִימָן קנ״ח (סק״ח), עַיֵּן שָׁם. וְהָא דְּנוֹטְלִין בְּלַיְלָה זֶה הוּא כְּאֶחָד מִן שְׁאָר שִׁנּוּיִים שֶׁעוֹשִׂין בְּלַיְלָה זֶה כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאֲלוּ. חֹק יַעֲקֹב (ס״ק כח): (יח) **פָּחוֹת.** דְּאִם יֹאכַל כַּזַּיִת יִהְיֶה סָפֵק

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

מִין שֶׁעָרֵב עָלָיו בְּיוֹתֵר, וְגַם יֹאכַל הַכַּזַּיִת מְעַט מְעַט בִּכְדֵי שִׁעוּר אֲכִילַת פְּרָס, (ס) דְּמֵעִקַּר הַדִּין יוֹצֵא בָּזֶה כְּדִלְקַמָּן סִימָן תע״ה סָעִיף ו׳, וְאִם גַּם זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹ מִפְּנֵי (סא) בְּרִיאוּתוֹ, עַל כָּל פָּנִים יֹאכַל מְעַט אוֹ יִלְעַס בְּפִיו לְזֵכֶר טַעַם מְרִירוּת, אַךְ לֹא יְבָרֵךְ עַל זֶה: (מד) **אֶחָד מֵאֵלּוּ הַיְרָקוֹת.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר (סג) חֲמִשָּׁה הַנַּ״ל: (מה) **יִקַּח לַעֲנָה.** עַיֵּן בֵּאוּר הֲלָכָה (ד״ה יקח): (מו) **אוֹ שְׁאָר יָרָק מַר.** הַיְינוּ (סג) אוֹתָם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סִימָנִים הַמֻּזְכָּרִים בַּשַּׁ״ס (לט.) לְעִנְיַן מָרוֹר, שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לַאֲכִילָה, וְשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׂרָף, (פֵּרוּשׁ כְּשֶׁחוֹתְכִין אוֹתוֹ יוֹצֵא בִּמְקוֹם חִתּוּכוֹ מֹהַל לָבָן כְּחָלָב), וּפָנָיו מַכְסִיפִין, (דְּהַיְינוּ שֶׁעָלֶה שֶׁלּוֹ אֵינוֹ יָרֹק מְאֹד כַּעֲלֵי הַבְּצָלִים וּשְׁאָרֵי יְרָקוֹת, אֶלָּא נוֹטֶה קְצָת לְלֶבֶן). וּמִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן בְּרָכָה (סד) לֹא יְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין כָּל כָּךְ בְּסִימָנִים אֵלּוּ: (מז) **יַעֲשֶׂה עָב.** וְיַעֲשֵׂהוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, (סה) וְאִם שָׁכַח מֻתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב: (מח) **מְעַט חֹמֶץ.** שֶׁל יַיִן אוֹ יַיִן אָדֹם, (סו) כְּדֵי לְרַכֵּךְ אוֹתוֹ וְיִהְיֶה זֵכֶר לַדָּם. אִם חָל בְּשַׁבָּת, (סז) יִתֵּן בּוֹ הַמַּשְׁקֶה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְאִם שָׁכַח, עַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן שכ״א סָעִיף י״ו וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה שָׁם סָעִיף קָטָן ס״ח: (מט) **כְּגוֹן תַּפּוּחִים.** עַל שֵׁם הַכָּתוּב (שה״ש ח ה) ׳תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ׳, וְכֵן שְׁאָרֵי פֵּרוֹת כֻּלָּם כְּתוּבִים בְּשִׁיר הַשִּׁירִים (ב יג, ו יא, ו ז), וּשְׁקֵדִים עַל שֵׁם שֶׁשָּׁקַד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַקֵּץ לַעֲשׂוֹת: (נ) **הַדּוֹמִין לַתֶּבֶן.** שֶׁאֵין (סח) נִדּוֹכִין הֵיטֵב וְהֵם אֲרֻכִּים: ו (נא) **לְצֹרֶךְ טִבּוּל רִאשׁוֹן.** כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ וְהוֹלֵךְ. וְהַטַּעַם, דְּכָל דָּבָר שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה (סט) צָרִיךְ נְטִילָה, וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן קנ״ח (ס״ד): (נב) **וְלֹא יְבָרֵךְ וְכוּ׳.** וּכְמוֹ שֶׁפָּסַק הַמְחַבֵּר לְעֵיל בְּסִימָן קנ״ח סָעִיף ד׳, וְעַיֵּן שָׁם בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סק״כ) [ב]דַּעַת הַגְּרָ״א (ע) בְּעִנְיָן זֶה: (נג) **פָּחוֹת מִכַּזַּיִת.** לְפִי שֶׁבְּכַזַּיִת יֵשׁ סָפֵק בִּבְרָכָה אַחֲרוֹנָה אִם יְבָרֵךְ אוֹתָהּ אוֹ לֹא, עַל כֵּן טוֹב יוֹתֵר שֶׁיֹּאכַל פָּחוֹת מִכַּזַּיִת, שֶׁלֹּא יְהֵא בּוֹ חִיּוּב כְּלָל לְכֻלֵּי עָלְמָא: (נד) **בְּחֹמֶץ.** אוֹ בְּיַיִן אוֹ בְּמֵי מֶלַח, וְלֹא אָתֵי אֶלָּא לְאַפּוּקֵי שֶׁלֹּא יִטְבּוֹל בַּחֲרֹסֶת, כִּי חֲרֹסֶת אֵינוֹ אֶלָּא לְטִבּוּל שֵׁנִי שֶׁמְּטַבֵּל הַמָּרוֹר בַּחֲרֹסֶת [בֵּית יוֹסֵף (ד״ה ומש״כ רבינו בשם ר״ת)]: (נה) **וּמְבָרֵךְ בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה.** וִיכַוֵּן לִפְטֹר בִּבְרָכָה

בֵּאוּר הֲלָכָה

א׳ כְּדַעַת הָרַמְבַּ״ן וַאֲפִלּוּ לְעִנְיַן כּוֹס שֶׁל מִצְוָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בְּכוֹס שֶׁל רְשׁוּת. עַיֵּן בְּבֵאוּר הַגְּרָ״א שָׁם סָעִיף קָטָן ד׳:

ה * יִקַּח לַעֲנָה. עַיֵּן בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (ס״ק מד) **שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בְּדִבְרֵי הַהַגָּ״ה** [א]**שֶׁלַּעֲנָה אֵינָהּ מֵחֲמִשָּׁה מִינֵי מָרוֹר,** וְכֵן מוּכָח בַּדַּרְכֵי מֹשֶׁה הָאָרֹךְ (ד״ה ויוצאין בעלין), עַיֵּן שָׁם בְּפֵרוּשׁוֹ לְדִבְרֵי הָאָגוּר (סי׳ תתג). **אָכֵן בַּמָּגֵן אַבְרָהָם** (ס״ק טו) **וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים חָלְקוּ עָלָיו וְהוֹכִיחוּ דְּכַוָּנַת הָאָגוּר דְּלַעֲנָה הוּא אֶחָד מֵחֲמֵשֶׁת מִינֵי מָרוֹר וְהוּא מָרוֹר הַנִּזְכָּר בַּחֲמֵשֶׁת מִינִים בָּאַחֲרוֹנָה. וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי צָרִיךְ עִיּוּן, שֶׁכְּפִי הַנִּרְאֶה לַעֲנָה אֵינָהּ רְאוּיָה לַאֲכִילָה,** וְכִדְמַשְׁמַע מִכַּמָּה כְּתוּבִים שֶׁמְּתָאֵר כָּל דָּבָר רַע בְּלַעֲנָה, כְּדִכְתִיב (דברים כט יז) ׳שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה׳ אוֹ (משלי ה ד) ׳אַחֲרִיתָהּ מָרָה כַּלַּעֲנָה׳, **וַאֲנַן בְּעִינַן דָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילַת בְּנֵי אָדָם עַל כָּל פָּנִים,** וּכְדִמְבֹאָר בְּדִבְרֵי הָרִיאַ״ז (שלטי הגבורים יא: אות ג) וְהָרִיטְבָּ״א (לט. ד״ה ואלו), וְכִדְמוּכָח נַמִּי מֵהַשַּׁ״ס (לט.) דְּבָעִינַן דָּבָר הַנִּקָּח מִכֶּסֶף מַעֲשֵׂר, **אִם לֹא דְּאֶפְשָׁר רְאוּיָה הִיא עַל כָּל פָּנִים קְצָת לַאֲכִילָה. אַחַר כָּךְ מָצָאתִי לְהָרַשְׁבַּ״ץ בְּסֵפֶר יָבִין שְׁמוּעָה** (מאמר חמץ לה: ד״ה והמרור) **שֶׁכָּתַב לְהָדְיָא דְּאֵין יוֹצְאִין בְּלַעֲנָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִין אִילָן וַאֲנַן בְּעִינַן מִמִּינֵי יְרָקוֹת,** וּכְדִתְנַן בְּהָדְיָא (שם) אֵלּוּ יְרָקוֹת וְכוּ׳, וְכֵן מְבֹאָר בַּשַּׁ״ס (שם) דְּפָרֵיךְ וְאֵימָא הַרְדּוּפְנִי וְכוּ׳, **וְהוּא שֶׁלֹּא כְּדַעַת מָגֵן אַבְרָהָם וְשֶׁלֹּא כְּדַעַת הַהַגָּ״ה, דְּאַף אִם נֵימָא שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׂרָף וּפָנָיו מַכְסִיפִין וְכִדְפֵרַשְׁנוּ בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה** (ס״ק מו), **מִכָּל מָקוֹם סִימָנִים אֵלּוּ לֹא מְהַנֵּי אֶלָּא בְּיָרָק, אִם לֹא דְּלֹא כָּתַב הָרַמְ״א לָצֵאת בָּזֶה מִדִּינָא אֶלָּא לְזֵכֶר בְּעָלְמָא כְּשֶׁאֵין לוֹ מֵחֲמֵשֶׁת מִינִים, וּכְעֵין שֶׁכָּתַב גַּם הַגְּרַ״ז** (סל״א), **וְצָרִיךְ עִיּוּן. וְדַע עוֹד, דְּסִימָנָא דְּיֵשׁ לוֹ שְׂרָף וּפָנָיו מַכְסִיפִין, אַף עַל פִּי שֶׁהָרִי״ף וְהָרַמְבַּ״ם וְהָרֹא״ש הִשְׁמִיטוּהוּ מִכָּל מָקוֹם נִזְכַּר הוּא בְּכַמָּה פּוֹסְקִים,** עַיֵּן בָּרִיאַ״ז (שם) וּבָרַשְׁבַּ״ץ (שם) וּבַמַּהֲרַ״ם חֲלָאוָה (לט. ד״ה חרחבינא) שֶׁהָעְתִּיקוּ סִימָן זֶה לְדִינָא, **וּבְבֵית מֵאִיר כָּתַב דְּאֶפְשָׁר דְּגַם הָרִי״ף וּדְעִמֵּיהּ שֶׁהִשְׁמִיטוּהוּ הוּא רַק מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִים בְּסִימָנִים אֵלּוּ הֵיטֵב, וְעַל כֵּן נְהִי דְּקָשֶׁה לְבָרֵךְ עַל סְמַךְ סִימָנִים אֵלּוּ, מִכָּל מָקוֹם אִם אֵין לוֹ חֲמֵשֶׁת מִינִים בְּוַדַּאי יַחֲזֹר אַחַר כָּל מִין מַר מִירָקוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ סִימָן שְׂרָף וּפָנָיו מַכְסִיפִין וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא רָאוּי לַאֲכִילַת בְּנֵי אָדָם.** וְהִנֵּה עַל דְּבַר מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל בְּעִנְיַן מָרוֹר אִם בָּעִינַן שֶׁתְּהֵא רְאוּיָה לַאֲכִילָה, מָצָאתִי כָּעֵת בַּפְּרִי מְגָדִים (א״א סק״ט וס״ק יב) שֶׁמִּסְתַּפֵּק קְצָת בָּזֶה דְּאוּלֵי יוֹצֵא בְּמָרוֹר אַף שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לַאֲכִילָה, וְלֹא רָאָה דִּבְרֵי הָרִאשׁוֹנִים הַנַּ״ל, וְגַם פַּשְׁטוּת הַשַּׁ״ס דְּבָעִינַן שֶׁיְּהֵא נִקָּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר וְכַנַּ״ל (וְעַיֵּין בְּרַשִּׁ״י שָׁם (ד״ה הרזיפו)), וּמַה דְּהֻקְשָׁה לוֹ עַל קַשְׁיַת הַגְּמָרָא אֵימָא מְרִירְתָא דְּכוּפְיָא, יֵשׁ לוֹמַר דְּזֶהוּ מְשַׁנֵּי הַשַּׁ״ס אַף לִסְבָרָא דְּלֹא בָּעִינַן שֶׁיְּהֵא נִקָּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם הֲלֹא אֵינוֹ כְּלָל גִּדּוּלֵי קַרְקַע, אֲבָל לְהַמַּסְקְנָא בֶּאֱמֶת לֹא צְרִיכְנָא לְשִׁנּוּיָא דְּגִדּוּלֵי קַרְקַע, וְכֵן דֶּרֶךְ סֻגְיַת הַשַּׁ״ס בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת:

ו * פָּחוֹת מִכַּזַּיִת. מִכָּאן מַשְׁמַע דְּדָבָר שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה צָרִיךְ נְטִילָה אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִכַּזַּיִת, אַף שֶׁבְּפַת גָּמוּר כָּתַב הַמְחַבֵּר בְּסִימָן קנ״ח סָעִיף ג׳ בְּשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאֵין צָרִיךְ נְטִילָה בְּפָחוֹת מִכַּזַּיִת, וְזֶהוּ שֶׁלֹּא כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ שָׁם בַּמִּשְׁנָה

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ס) רְצוֹנוֹ לוֹמַר אַף דְּמִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לֶאֱכֹל כְּשֶׁהוּא מְרֻסָּק בְּבַת אַחַת, מִכָּל מָקוֹם בְּאָדָם חָלוּשׁ בְּוַדַּאי נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ: (סא) אֲבָל אִם אֵינוֹ נוֹגֵעַ לוֹ לִבְרִיאוּתוֹ, רָאוּי לוֹ לִדְחֹק עַצְמוֹ בְּכָל יְכָלְתּוֹ אַף שֶׁקָּשֶׁה לוֹ, כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת חֲזַ״ל [אַחֲרוֹנִים]: (סב) כֵּן מוּכָח מִדַּרְכֵי מֹשֶׁה (אות ו): (סג) פְּרִי חָדָשׁ וְהַגְּרָ״א וּנְהַר שָׁלוֹם (סק״ז) וּבֵית מֵאִיר: (סד) מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק טו) וְחֹק יַעֲקֹב (ס״ק כד) וְאֵלִיָּה רַבָּה (ס״ק יז) וּבֵית מֵאִיר וְהַגְּרַ״ז (סל״א): (סה) חֹק יַעֲקֹב (ס״ק כה) בְּשֵׁם הָרוֹקֵחַ (סי׳ רסז): (סו) טוּר: (סז) מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק טז): (סח) בֵּית יוֹסֵף (סוד״ה ואלו ירקות) בְּשֵׁם הָרוֹקֵחַ (סי׳ רפד). **וּמַהֲרִי״ל** (סדר ההגדה) **כָּתַב שֶׁלֹּא יָדוּךְ אוֹתָם וְיִהְיוּ אֲרֻכִּים:** ו (סט) **וְיֵשׁ מֵאַחֲרוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ דַּאֲפִלּוּ אוֹתָן שֶׁאֵין נוֹהֲגִין בְּכָל הַשָּׁנָה לִטֹּל יְדֵיהֶם לְדָבָר שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה, הַיּוֹם יִטְּלוּ כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאֲלוּ הַתִּינוֹקוֹת עַל הַשִּׁנּוּי, עַיֵּן בְּחֹק יַעֲקֹב** (ס״ק כח): (ע) **וְכֵן בְּעִנְיָנֵנוּ כָּתַב הַגְּרָ״א דִּיבָרֵךְ, וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה דְּדַוְקָא אִם אוֹכֵל כַּזַּיִת. וְהַגְּרָ״א אַעִקַּר הַדִּין דְּטִבּוּל בְּמַשְׁקֶה קָאֵי, וְלֹא אַפָּחוֹת מִכַּזַּיִת דְּכָתַב הַמְחַבֵּר, וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה** (ד״ה פחות מכזית):

ליקוטי דברי הרב: א] ודעת שו״ע הרב (סכ״ז, לא) שלענה הוא אחד מחמישה מיני מרור והוא ׳מרור׳ הנזכר במשנה ובשו״ע באחרונה. וכן כתב שם שאין לברך על מין אחר חוץ מה׳ מיני מרור, שהעיקר כסברא הראשונה שאין נקרא בשם ׳מרור׳ אלא ה׳ מינים. **ב]** ובשו״ע הרב (סי״ט) כתב כשו״ע שלא יברך.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

(נו) * וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ אַחֲרָיו. וְיִקַּח מַצָּה (נז) [ר]הָאֶמְצָעִית וְיִבְצָעֶנָּה לִשְׁתַּיִם, (נח) וְיִתֵּן חֶצְיָהּ לְאֶחָד מֵהַמְסֻבִּין לְשָׁמְרָהּ (יט) לָאֲפִיקוֹמָן, וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ (נט) תַּחַת הַמַּפָּה, וְחֶצְיָהּ הַשֵּׁנִי יָשִׂים בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת. (ס) [ש]וְיַגְבִּיהַּ (כ) הַקְּעָרָה [ת]שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הַמַּצּוֹת וְיֹאמַר (כא) (סא) הָא לַחְמָא עַנְיָא, עַד 'מַה נִּשְׁתַּנָּה'. הַגָּהּ: (סב) וְיֹאמַר (סג) בְּלָשׁוֹן שֶׁמְּבִינִים הַנָּשִׁים וְהַקְּטַנִּים, אוֹ יְפָרֵשׁ לָהֶם הָעִנְיָן, וְכֵן עָשָׂה רִ"י מִלּוּנְדְרִי כָּל הַהַגָּדָה בִּלְשׁוֹן לַעַ"ז (סד) כְּדֵי שֶׁיָּבִינוּ הַנָּשִׁים וְהַקְּטַנִּים (כל בו (סי' ג) ומהרי"ב). [א]וְאָז יְצַוֶּה (כג) לַהֲסִירָם מֵעַל הַשֻּׁלְחָן (סה) וּלְהַנִּיחָם בְּסוֹף הַשֻּׁלְחָן כְּאִלּוּ כְּבָר אָכְלוּ, כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ הַתִּינוֹקוֹת (כג) (סו) וְיִשְׁאֲלוּ: ז [ב]מוֹזְגִין לוֹ (סז) מִיָּד (סח) כּוֹס שֵׁנִי, (סט) כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאֲלוּ הַתִּינוֹקוֹת לָמָּה שׁוֹתִים כּוֹס שֵׁנִי קֹדֶם סְעוּדָה. וְאִם אֵין חָכְמָה בַּבֵּן, אָבִיו מְלַמְּדוֹ. אִם אֵין לוֹ בֵּן, אִשְׁתּוֹ שׁוֹאַלְתּוֹ, וְאִם לָאו, הוּא שׁוֹאֵל אֶת עַצְמוֹ. וַאֲפִלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שׁוֹאֲלִים זֶה לָזֶה (כד) 'מַה נִּשְׁתַּנָּה' וְכוּ'. (ע) (וּכְשֶׁהַבֵּן אוֹ הָאִשָּׁה שׁוֹאֶלֶת אֵין צָרִיךְ לוֹמַר 'מַה נִּשְׁתַּנָּה', אֶלָּא מַתְחִיל 'עֲבָדִים') (מהרי"ל (סדר ההגדה)). [ג]וּכְשֶׁמַּתְחִיל 'עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה' מַחֲזִיר הַקְּעָרָה שֶׁבָּהּ הַמַּצּוֹת לְפָנָיו, (עא) וְקוֹרֵא כָּל הַהַגָּדָה, [ד]וּכְשֶׁיַּגִּיעַ

ר הָרֹא"ש (פ"י סי' ל) וְהַמָּרְדְּכַי (סדר של פסח לח.) וּשְׁאָר פּוֹסְקִים. ש טוּר וְהָרוֹקֵחַ (סי' רפג). ת הָרֹא"ש בִּתְשׁוּבָה (כלל יד סי' ה) וּשְׁאָר פּוֹסְקִים. א שָׁם בַּגְּמָרָא (קט"ז) [קט"ו] (ע"ב) וְכֵן כָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת (ד"ה למה) וְרַשְׁבַּ"ם (ד"ה ואין עוקר) שָׁם. ב מִשְׁנָה וּבְרַיְיתָא שָׁם קט"ז (ע"א). ג טוּר מֵהָא דְּלָחֶם עֹנִי כו' קט"ו (ע"ב). ד שָׁם (קי"א) [קט"ז] (ע"ב).

בְּאֵר הֵיטֵב

אִם יְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה. טוּר. וְלָכֵן אִם אֵרַע שֶׁאָכַל כַּזַּיִת לֹא יְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה. טַ"ז (סק"ח) וּמָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק יח), חֹק יַעֲקֹב (ס"ק כט): (יט) לָאֲפִיקוֹמָן. וְחֵלֶק הַגָּדוֹל יַטְמִין. אַחֲרוֹנִים. גַּם רָאוּי לְכָרְכָהּ בְּמִטְפַּחַת וּלְהָנִיחַ בֵּין הַכַּר וְהַכֶּסֶת, וּכְשָׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל יוֹצִיאָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַמַּפָּה, וִישַׁלְשֵׁל לַאֲחוֹרָיו וְיֵלֵךְ כְּמוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת וְיֹאמַר כָּךְ הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ הוֹלְכִים מִשְׁאֲרוֹתָם צְרוּרוֹת בְּשִׂמְלוֹתָם. רַשַׁ"ל (שו"ת סי' פח). וְעַיֵּן חֹק יַעֲקֹב סִימָן תע"ב סָעִיף קָטָן ב' טַעַם לַמִּנְהָג שֶׁהַתִּינוֹקוֹת לוֹקְחִים הָאֲפִיקוֹמָן: (כ) הַקְּעָרָה. עִם כָּל מַה שֶּׁעָלֶיהָ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהָסִיר הַתַּבְשִׁילִין. טוּר: (כא) הָא לַחְמָא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים הָא כְּלַחְמָא, עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק כד). וְכָתַב מַהַרְשַׁ"ל סִימָן פ"ח לְאָמְרוֹ בְּקוֹל רָם: (כג) לַהֲסִירָם. וְעַכְשָׁו לֹא נָהֲגוּ לַהֲסִירָם, מִשּׁוּם שֶׁאֵין הָכֵר לַתִּינוֹקוֹת בָּזֶה, שֶׁיּוֹדְעִים שֶׁאֵלּוּ הַדְּבָרִים לֹא נִתְּנוּ עַל הַשֻּׁלְחָן לְצֹרֶךְ הָאֲכִילָה. מָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק כה): (כג) וְיִשְׁאֲלוּ. וְיֹאמְרוּ לָהֶם שֶׁאֵין רַשָּׁאִין לֶאֱכֹל עַד שֶׁיְּסַפְּרוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וְלָכֵן אֵין לִתֵּן שׁוּם מַצָּה עַל הַשֻּׁלְחָן עַד אַחַר הַסֵּדֶר. מַהֲרִי"ל (סדר ההגדה): ז (כד) 'מַה נִּשְׁתַּנָּה'. וְלֹא יֹאמַר אָנוּ חַיָּבִים לִטְבֹּל וְכוּ', אֶלָּא 'אָנוּ מַטְבִּילִין', דְּאֵינוֹ חִיּוּב אֶלָּא מִשּׁוּם הֶכֵּירָא. טוּר. כְּשֶׁיֹּאמַר 'וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ' וְכוּ' עַד 'הַקָּבָּ"ה מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם' יֹאחַז הַכּוֹס בְּיָדוֹ, וְאָז יִהְיֶה הַפַּת מְכֻסָּה כְּשֶׁאוֹחֵז הַכּוֹס בְּיָדוֹ. וּכְשֶׁיֹּאמַר 'ונאמר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה', צָרִיךְ

בַּאוּר הֲלָכָה

בְּרוּרָה בְּסָעִיף קָטָן כ', וּכְבָר הַעִירוֹתִי זֹאת בְּהַדְפָּסָה שְׁנִיָּה בְּשׁוּלֵי הַגִּלָּיוֹן. אָכֵן כָּעֵת מָצָאתִי לִי תַּנָּא דִּמְסַיֵּעַ לִדְבָרֵי הֲלֹא הוּא הָרַשְׁבַּ"ץ בְּסֵפֶר יָבִין שְׁמוּעָה דַּף ל"ה (ע"א סוד"ה תניא) שֶׁכָּתַב בְּעִנְיַן כַּרְפַּס, דְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם (פ"ח ה"ב) דְּבָעִינַן כַּזַּיִת, וְכָתַב דְּכֵן מִסְתַּבֵּר, דְּכֵיוָן דְּצָרִיךְ נְטִילָה בְּוַדַּאי כַּזַּיִת בָּעִינַן כִּבְאוֹכֵל פַּת גָּמוּר, דְּמִסְתַּבֵּר דְּאֵינוֹ חַיָּב בִּנְטִילָה, דִּבְוַדַּאי לֹא גָּזְרוּ בִּכְגוֹן זֶה מִשּׁוּם סְרַךְ תְּרוּמָה, וּכְמוֹ כֵן לְעִנְיַן פֵּרוֹת בְּדָבָר שֶׁטִּבּוּלוֹ בְּמַשְׁקֶה, וֶהֱבִיאוֹ גַּם בְּמַטֵּה יְהוּדָה (סק"א) הֲרֵי מַמָּשׁ כִּדְבָרֵינוּ. [ג]וְצָרִיךְ עִיּוּן לְדִינָא:

* וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ אַחֲרָיו. עַיֵּן בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (ס"ק נו). וְכָתַב הַגְּרָ"א בְּבֵאוּרוֹ דְּכָל זֶה הוּא כְּפִי שִׁיטַת הַמְחַבֵּר בְּסִימָן תע"ד (ס"א) דִּמְבָרֵךְ רַק בְּרָכָה אַחַת עַל שְׁנֵי כּוֹסוֹת הָרִאשׁוֹנִים, וּמִשּׁוּם דְּהַלַּיְלָא וְהַגָּדָה לֹא הָוֵי הֶפְסֵק, וּלְהָכִי אֵינוֹ מְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה דְּאַסְמַךְ בִּרְכַּת כַּרְפַּס יֹאכַל הַמָּרוֹר בְּלִי בְּרָכָה, אֲבָל לְפִי שִׁיטַת הַגָּ"ה וּכְפִי מִנְהָגֵנוּ דִּמְבָרֵךְ אֵכָל כּוֹס וְכוֹס, דְּאִי אֶפְשָׁר לִסְמֹךְ אַבִּרְכַּת כּוֹס רִאשׁוֹן מִשּׁוּם דְּהִפְסִיק בְּהַלַּיְלָא וְהַגָּדָה, וְאִם כֵּן אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר דְּסוֹמְכִין אָנוּ בַּאֲכִילַת מָרוֹר אַבִּרְכַּת כַּרְפַּס שֶׁהֲרֵי הִפְסִיק בְּהַגָּדָה וְהַלַּיְלָא, (אֶלָּא דִּפְטוֹרָא דְּמָרוֹר מִבְּרָכָה, מִשּׁוּם דְּהָוֵי כִּדְבָרִים הַבָּאִים בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה דְּנִפְטָר בְּבִרְכַּת 'הַמּוֹצִיא'), וְאִם כֵּן הֲרֵי חַיָּב לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה אַחַר אֲכִילַת כַּרְפַּס כֵּיוָן דְּלֹא שַׁיָּךְ לַסְּעוּדָה הַבָּאָה אַחַר כֵּן, זֶהוּ תֹּרֶף דִּבְרֵי הַגְּרָ"א. וּבֶאֱמֶת הָרַב מָגֵן אַבְרָהָם נִזְהַר מִזֶּה וְכָתַב בְּסִימָן תע"ד (סק"א) דְּאַכָּל כּוֹס צָרִיךְ לְבָרוּכֵי לְכֻלֵּי עָלְמָא וַאֲפִלּוּ לְמַאן דִּסְבִירָא לֵיהּ דְּהַגָּדָה וְהַלַּיְלָא לֹא הָוֵי הֶפְסֵק, וּמִשּׁוּם דְּכָל חֲדָא וַחֲדָא מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ לְהָכִי צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל אַחַת, (וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרִי"ף (כד.) בִּתְחִלַּת דְּבָרָיו בְּשֵׁם רַבְּוָותָא), וּלְפִי דִּבְרֵי מָגֵן אַבְרָהָם נִדְחוּ דִּבְרֵי הַגְּרָ"א. וְכַמָּגֵן אַבְרָהָם כָּתְבוּ הַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים לְמַעְלָה בְּסִימָן קע"ח סָעִיף ו', זוּלַת הַטַּ"ז (סק"י), עַיֵּן שָׁם. וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּגַם כָּאן יֵשׁ לוֹמַר סְבָרָא זוֹ דְּכַרְפַּס וּמָרוֹר שְׁתֵּי מִצְוֹת נִינְהוּ וּלְהָכִי אֵין אַחַת פּוֹטֶרֶת אֶת חֲבָרְתָּהּ, [ד]וְצָרִיךְ עִיּוּן:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

זוֹ גַּם הַמָּרוֹר שֶׁיֹּאכַל אַחַר כָּךְ [אַחֲרוֹנִים]: (נו) וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ אַחֲרָיו. אֲפִלּוּ אִם אָכַל כַּזַּיִת, לְפִי שֶׁבְּרָכָה רִאשׁוֹנָה קָאֵי גַּם עַל הַמָּרוֹר וְכַנַּ"ל, וְעַל כֵּן בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁפּוֹטֵר אֶת הַמָּרוֹר שֶׁאוֹכֵל בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה קָאֵי גַּם עַל הַכַּרְפַּס שֶׁאָכַל מִקֹּדֶם. וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה ואינו מברך) מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּשֵׁם הַגְּרָ"א בָּזֶה: (נז) הָאֶמְצָעִית וְיִבְצָעֶנָּה לִשְׁתַּיִם. כְּדֵי (עא) לְקַיֵּם מַה שֶּׁקְּרָאָהּ הַכָּתוּב (דברים טז ג) 'לֶחֶם עֹנִי', וְדַרְכּוֹ שֶׁל עָנִי בִּפְרוּסָה. (עג) וְאָמַר 'הָאֶמְצָעִית' כִּי בִּרְכַּת אֲכִילַת מַצָּה הָעִקָּר עֲלָהּ קָאֵי, וּבִרְכַּת 'הַמּוֹצִיא' שֶׁמְּבָרֵךְ מִתְּחִלָּה קָאֵי עַל הָעֶלְיוֹנָה הַמֻּנַּחַת לְפָנָיו: (נח) וְיִתֵּן חֶצְיָהּ וְכוּ'. כְּדֵי (עג) שֶׁשְּׁתֵי אֲכִילוֹת שֶׁאוֹכֵל לְשֵׁם מַצָּה יְהֵא בִּפְרוּסָה. וְטוֹב שֶׁאוֹתוֹ חֵלֶק יִהְיֶה יוֹתֵר גָּדוֹל [אַחֲרוֹנִים]: (נט) תַּחַת הַמַּפָּה. זֵכֶר לְמַה (עד) שֶׁאוֹמֵר (שמות יב לד) 'מִשְׁאֲרֹתָם צְרֻרֹת בְּשִׂמְלוֹתָם', וְיֵשׁ שֶׁנּוֹתְנִין אוֹתָהּ עַל כִּתְפֵיהֶם זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם. וְיִהְיוּ נִזְהָרִין שֶׁיִּכְרֹךְ הָאֲפִיקוֹמָן בְּמַפָּה שֶׁלֹּא כִּבְּסוּ בִּקְרָאכְמֶע"ל, כִּי הַכָּרִים מִסְּתָמָא מְכֻבָּסִין בִּקְרָאכְמֶע"ל [חַיֵּי אָדָם (כלל קל הסדר בקצרה ס"ו)]: (ס) וְיַגְבִּיהַּ הַקְּעָרָה. עִם כָּל מַה שֶּׁעָלֶיהָ, (עה) וְאֵין צָרִיךְ לְהָסִיר הַתַּבְשִׁילִין: (סא) 'הָא לַחְמָא'. [א]וְיֵשׁ אוֹמְרִים (עו) 'כְּהָא לַחְמָא'. וְצָרִיךְ (עז) לְאָמְרוֹ בְּקוֹל רָם: (סב) וְיֹאמַר בְּלָשׁוֹן וְכוּ'. רְצוֹנוֹ לוֹמַר מֵ'הָא לַחְמָא' וְאֵילָךְ, דְּהוּא הַתְחָלַת הַגָּדָה: (סג) בְּלָשׁוֹן שֶׁמְּבִינִים וְכוּ'. וִיקַיֵּם בָּזֶה מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב (שמות יג ח) 'וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ' וְגוֹ': (סד) כְּדֵי שֶׁיָּבִינוּ הַנָּשִׁים. שֶׁהֲרֵי גַּם נָשִׁים חַיָּבוֹת בְּמִצְוַת הַלַּיְלָה וּבַאֲמִירַת הַגָּדָה, וְכַנַּ"ל בְּסִימָן תע"ב סָעִיף י"ד. וְלָכֵן הַחִיּוּב גַּם עַל הַמְשָׁרֶתֶת שֶׁתֵּשֵׁב אֵצֶל הַשֻּׁלְחָן וְתִשְׁמַע כָּל הַהַגָּדָה, וְאִם צְרִיכוֹת לָצֵאת לַחוּץ לְבַשֵּׁל, עַל כָּל פָּנִים מְחֻיֶּבֶת לִשְׁמֹעַ הַקִּדּוּשׁ, וּכְשֶׁיַּגִּיעַ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כֹּל שֶׁלֹּא אָמַר וְכוּ', תִּכְנֹס וְתִשְׁמַע עַד לְאַחַר שְׁתִיַּת כּוֹס שֵׁנִי, שֶׁהֲרֵי מִי שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הַלָּלוּ לֹא יָצָא. וְנוֹהֲגִין שֶׁגַּם קוֹרְאִין אוֹתָן שֶׁתִּשְׁמַע סֵדֶר עֲשָׂרָה מַכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל מִצְרַיִם, כְּדֵי לְהַגִּיד לָהֶם כַּמָּה נִסִּים עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל [חַיֵּי אָדָם (שם)]: (סה) וּלְהַנִּיחָם בְּסוֹף הַשֻּׁלְחָן. וְאִם הַשֻּׁלְחָן קָטָן יְסִירֵם לְגַמְרֵי מֵעַל הַשֻּׁלְחָן, כִּי בְּלָאו הָכִי לֵיכָּא שִׁנּוּי לַתִּינוֹק [עוֹלַת שַׁבָּת (סוף סק"ה)]: (סו) וְיִשְׁאֲלוּ. הַמַּצּוֹת (עח) הַמּוּכָנוֹת לַאֲכִילָה לָמָּה מְסַלְּקִין אוֹתָם, וְיֹאמַר לָהֶם שֶׁאֵין רַשָּׁאִין לֶאֱכֹל עַד שֶׁיְּסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. כָּתַב מַהֲרִי"ל (סדר ההגדה) דְּאֵין לִתֵּן שׁוּם מַצָּה עַל הַשֻּׁלְחָן עַד זְמַן הַסְּעוּדָה: ז (סז) מִיָּד. רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁלֹּא יַמְתִּין בִּמְזִיגַת הַכּוֹס עַד שֶׁיַּגִּיעַ לִ'לְפִיכָךְ' שֶׁאָז צָרִיךְ לֶאֱחֹז הַכּוֹס בְּיָדוֹ, אֶלָּא מִיָּד שֶׁמֵּסִיר הַקְּעָרָה מֵעַל הַשֻּׁלְחָן מוֹזֵג: (סח) כּוֹס שֵׁנִי. וְאֵין צָרִיךְ (עט) שְׁטִיפָה וַהֲדָחָה, שֶׁכְּבָר שְׁטָפוֹ לַקִּדּוּשׁ: (סט) כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאֲלוּ וְכוּ'. רְצוֹנוֹ לוֹמַר, וְעַל יְדֵי זֶה יִתְעוֹרֵר לִשְׁאֹל יֶתֶר הַשְּׁאֵלוֹת וּתְמִיהוֹת שֶׁרוֹאֶה בַּלַּיְלָה הַהוּא: (ע) וּכְשֶׁהַבֵּן אוֹ הָאִשָּׁה שׁוֹאֶלֶת. וְהוּא הַדִּין אִם תַּלְמִיד חָכָם אֶחָד שׁוֹאֵל לַחֲבֵרוֹ, הַנִּשְׁאָל אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר 'מַה נִּשְׁתַּנָּה': (עא) וְקוֹרֵא כָּל הַהַגָּדָה. וְאֵין לוֹמַר

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(עא) גְּמָרָא (קטו:): (עב) אַחֲרוֹנִים: (עג) הַגְּרָ"א: (עד) אַחֲרוֹנִים: (עה) מָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק כג) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: (עו) מָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק כד): (עז) רַשַׁ"ל בִּתְשׁוּבָה (סי' פח): (עח) עַיֵּן בְּאַלִיָּה רַבָּה (סק"ל) שֶׁהִשִּׁיג עַל הַמָּגֵן אַבְרָהָם סָעִיף קָטָן כ"ה, וְהֶעְתִּיקוֹ הַפְּרִי מְגָדִים (א"א ס"ק כה), [ב]וְלָכֵן לֹא הֶעְתַּקְתִּי דְּבָרָיו: ז (עט) אַחֲרוֹנִים:

ליקוטי דברי הרב: א] ובשו"ע הרב (סל"ז) כתב: יש מדקדקים לומר כהא לחמא או הא כלחמא וכו', ולפיכך אף שבכל הספרים הנוסח הוא הא לחמא מכל מקום האומר כהא לחמא או הא כלחמא לא הפסיד. ובסידור כתוב 'הא לחמא' בציר"י תחת הה' **ב]** ובשו"ע הרב (סל"ח) העתיק דברי המג"א להלכה, וכתב: ועכשיו אין נוהגין אפילו בעקירת הקערה, לפי שהתינוקות יודעין שעיקר האכילה לא תהיה ממצות אלו שבקערה, ולפיכך לא ישאלו כלום כשיסירם מעל השולחן. **ג]** ובשו"ע הרב (סעיפים יח-יט) כתב כשו"ע, ומשמע שסבר שצריך נטילה גם על פחות מכזית. **ד]** ובשו"ע הרב (סי"ח) כתב: לענין הלכה יש לחוש לב' הסברות, ולכן לא יאכל מהירקות כזית שלם שלא יצטרך לברך אחריו בורא נפשות רבות לפי סברא האחרונה, ואם אירע שאכל כזית לא יברך בורא נפשות רבות שלא יברך לבטלה לפי סברא הראשונה.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah